

В. В. Радзивілюк,
доктор юридичних наук,
доцент кафедри господарського права
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

УДК 346:347.736 / .738:340.5

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОСУДОВИХ ПРОЦЕДУР ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВУ (НЕСПРОМОЖНОСТІ) ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У статті здійснено дослідження досвіду правового регулювання досудових процедур та процедур запобігання банкрутству (неспроможності), що здійснюються до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність). У статті викладені практичні рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства про банкрутство (неспроможність).

Ключові слова: запобігання банкрутству (неспроможності), досудові процедури запобігання банкрутству (неспроможності), боржник, кредитор, неплатоспроможність.

Нагальна необхідність дослідження особливостей правової регламентації досудових процедур запобігання банкрутству (неспроможності) в зарубіжних країнах обумовлюється відсутністю комплексних досліджень у зазначеній сфері, недосконалістю нормативних приписів вітчизняного законодавства, які оформлюють відповідні відносини (попри постійне реформування вітчизняного законодавства), та іншими чинниками, що обумовлює актуальність даного дослідження.

При вирішенні проблем, пов'язаних з неплатоспроможністю боржника, майже кожна держава поряд з судовим провадженням у справах про банкрутство (неспроможність), конкурсним провадженням застосовує цілу низку різноманітних правових моделей досудового врегулювання зазначених проблем. Механізм позасудового врегулювання неплатоспроможності боржника належить до

традиційних способів збереження діючих суб'єктів господарювання та має в своїй основі багато конструкцій та понять, що своїм корінням сягають у глибину віків.

Позасудові процедури та відповідні заходи запобігання банкрутству (неспроможності), які можуть застосовуватись до неплатоспроможного боржника до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), що регламентовані національним законодавством України, є лише одним із варіантів запобігання банкрутству (неспроможності) боржника. Уявлення про них буде більш повним та виразним у разі звернення до існуючого їх різноманіття, передбаченого законодавством зарубіжних країн. При цьому найбільший інтерес викликає правове регулювання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності), що можуть бути застосовані до боржника до порушення

провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження в законодавстві країн–представників основних правових систем світу, яке відрізняється найбільш високим рівнем розвитку та правового регулювання таких процедур та заходів. Діапазон пошуку позитивного досвіду правового регулювання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності), функціонально ідентичних тим, що передбачені національним законодавством, поширюється і на законодавство деяких зарубіжних країн, в яких реформування та відродження законодавства про неспроможність (банкрутство) почалося, як і в Україні, у 90-роках ХХ ст., і в якому знайшли відображення вдалі та оригінальні національні рішення правового регулювання зазначених процедур та заходів.

Сучасному праву банкрутства (неспроможності) або конкурсному праву зарубіжних країн відома велика різноманітність правових засобів запобігання банкрутству (неспроможності) боржника, що застосовуються не тільки до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), а й після закінчення такого провадження або у його межах¹, та які розрізняються залежно від правового становища боржника, від його галузевої належності, від форми власності тощо. До них, перш за все, належать правові засоби запобігання відкриттю провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження, що врегульовані не тільки нормами законодавства про банкрутство (неспроможність), а й нормами, які виходять за його межі.

До правових засобів запобігання банкрутству (неспроможності) боржника, що можуть застосовуватися до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження, перш за все, належать різноманітні процедури врегулювання боргів, найбільш відомою з яких є мирова угода.

З часів римського права і дотепер мирові угоди являють собою процедури досягнення домовленості між кредиторами й боржником щодо порядку виконання зобов'язань останнім.

Позасудова мирова угода – це процедура досягнення домовленості між боржником та кредиторами щодо порядку виконання зобов'язань боржника, яка відбувається з метою уникнення судового провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження та регулюється, як правило, нормами цивільного або торгового законодавства [2, с. 64–71].

Основу мирової угоди складає домовленість між боржником та кредиторами. Основними умовами мирової угоди є умови про відстрочку або розстрочку виконання зобов'язань боржником, припинення або зменшення зобов'язань боржника, інші засоби врегулювання боргів. Ключовими цілями мирової угоди є як врегулювання боргів, так і підтримка неплатоспроможного боржника, який опинився в скрутному фінансовому становищі, та задоволення у тій чи іншій мірі вимог кредиторів або прощення ними усіх або частки боргів боржника.

Процедури, що застосовуються з метою запобігання банкрутству (неспроможності) боржника до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження, в основу яких покладена конструкція мирової угоди, передбачені законодавством Австралії, Австрії, Англії, Бельгії, Болгарії, Голландії, Гонконгу, Греції, Данії, Ірландії, Іспанії, Казахстану, Канади, Китаю, Люксембургу, Молдови, Нової Зеландії, Норвегії, Польщі, Португалії, Росії, Сінгапура, Сполучених Штатів Америки, Франції, Чехії, Швейцарії, Швеції, Японії та інших країн.

З огляду на предмет дослідження не можна обійти увагою французьке законодавство, де правове регулювання зазначених відно-

¹ Наприклад, у силу ст. 7 Закону Нової Зеландії про неспроможність, боржник по закінченні трьох років з моменту оголошення його неспроможним автоматично звільняється від відповідальності за своїми зобов'язаннями. Згідно ж з правом США, Японії, Англії боржник може на будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство (неспроможність) звернутися до суду з клопотанням про звільнення його від усіх або частини обтяжуючих зобов'язань боргів. Суд має право або задовольнити таке прохання, або відмовити в цілому або в частині, а також визначити умови, за яких може мати місце таке звільнення [1, с. 3].

син, перш за все, передбачає збереження діючих підприємств та має дуже багато особливостей регламентації заходів запобігання банкрутству (неспроможності), які відсутні у інших існуючих системах правового регулювання банкрутства (неспроможності). До таких особливостей можна віднести спрямованість законодавства даної країни на широкомасштабне використання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності) та збереження життєздатних суб'єктів, які здійснюють комерційну діяльність та опинилися у скрутному фінансовому становищі.

Так історично склалося, що законодавство Франції, положення якого присвячені регламентації відносин банкрутства (неспроможності) та відносин запобігання банкрутству (неспроможності), зокрема серед законодавств усіх інших країн світу, завжди випереджало час, вводило революційні положення, що регламентували зазначені відносини, та мало визначальний вплив на законодавства інших країн у даних питаннях. До теперішнього часу найбільш детальну та чітку регламентацію процедури примирення як різновиду мирової угоди, що укладається з метою запобігання банкрутству (неспроможності) боржника та його ліквідації, до порушення справи про банкрутство (неспроможність), можна знайти саме у французькому законодавстві.

Титул 1 Книги шостої Комерційного кодексу Франції (статті L.611-1–612-5) передбачає правила щодо профілактики утруднень підприємств, про *ad hoc* доручення та про процедуру примирення [3, с. 446–453].

У положеннях зазначеного Кодексу відсутнє визначення даної процедури, але при ознайомленні зі змістом відповідних норм можна виділити її визначальні риси.

Процедурою примирення можуть скористатися особи, які здійснюють комерційну або ремісничу діяльність, та інші, визначені Комерційним кодексом особи¹, які потерпають від будь-яких юридичних, економічних

або фінансових утруднень, фактичних або очікуваних, за умови, що зазначені особи не припинили платежів протягом не більше 45-денного строку до подання ними заяви.

Процедура примирення порушується комерційним судом на підставі заяви боржника, в якій обов'язково мають міститися відомості про його економічне, соціальне, фінансове становище, його потреби у фінансуванні та у визначених випадках, заходи, які слід вжити для цього.

Причому голова суду має досить суттєві повноваження щодо отримання відомостей, які дозволяють встановити точні дані стосовно економічного та фінансового становища боржника шляхом, зокрема, звернення до допомоги обраного головою суду експерта, отримання від банківських, фінансових установ, самого боржника та інших осіб будь-яких відомостей, які дозволять встановити реальне становище боржника.

Виходячи з характеру інформації щодо фінансового тощо становища боржника, голова суду ухвалою призначає особу, яка буде здійснювати вже порушену процедуру примирення, на строк, який, за загальним правилом, не може перевищувати чотирьох місяців. Лише за клопотанням особи, яка здійснює примирення, суд своєю мотивованою ухвалою має право продовжити цей строк не більше ніж на один місяць.

За вимогою представника підприємства, що зазнає труднощів, голова комерційного суду або суду вищої інстанції має право призначити *ad hoc* уповноваженого та дати йому відповідне доручення.

Кандидатура особи, яка здійснює примирення, може бути запропонована голові суду будь-якою зацікавленою особою, і в першу чергу – боржником.

Особа, яка здійснює примирення, повинна сприяти укладенню між боржником та його основними кредиторами, а також, у відповідних випадках, між боржником та звичайними сторонами, укладених ним правочинів, примирювальної угоди, з метою пере-

¹ До таких осіб згідно зі ст. L.611-5 Комерційного кодексу належать юридичні особи приватного права, фізичні особи, що займаються незалежною професійною діяльністю, тощо, до котрих процедура примирення застосовується у тому ж порядку як до вищезазначених у тексті осіб, але застосування даної процедури належить не комерційному суду, а суду великої інстанції.

борення утруднень, яких зазнає підприємство.

Особа, яка здійснює примирення, може надавати будь-які пропозиції, що стосуються забезпечення продовження економічної діяльності, особі, що зазнає вказаних труднощів, та збереження робочих місць. Задля формування та реалізації зазначених пропозицій особа, яка здійснює примирення, може отримувати від боржника будь-які належні відомості. З іншого боку, голова суду за своєю ініціативою направляє особі, яка здійснює примирення, ті відомості, що у нього наявні, а також, у випадку необхідності, відповідні висновки експерта.

Про хід виконання свого доручення особа, яка здійснює примирення, надає голові суду звіт, в якому на прохання боржника може вказати на його належні зауваження.

За наявності заяви, підписаної сторонами процедури примирення, голова суду виносить рішення, яким затверджується примирювальна угода, та надає зазначеній угоді виконавчу силу.

Слід обов'язково звернути увагу на те, що примирювальна угода затверджується лише при одночасній наявності наступних умов: 1) боржник не припиняє своїх платежів або угодою створені умови для їх поновлення; 2) умови угоди забезпечують стійку діяльність підприємства; 3) угода не зачіпає інтересів кредиторів, які не підписали її.

Крім того, дуже важливою є та обставина, що до затвердження примирювальної угоди суд заслуховує учасників угоди, представників комітету підприємства-боржника або представників персоналу даного підприємства, особу, яка здійснює примирення, органи прокуратури та інших визначених законодавством осіб.

У процесі здійснення процедури примирення фінансові органи, органи соціального забезпечення, установи, що управляють системою страхування від безробіття, а також визначені органи соціального страхування можуть укласти угоду про прощення боргів боржнику.

Якщо у ході здійснення процедури примирення укладення примирювальної угоди виявиться неможливим, то особа, яка здійснює примирення, негайно надає голові суду звіт. Отримавши його, голова суду скасовує доручення, що надане особі, яка здійснює примирення, та, відповідно, скасовує процедуру примирення.

За наявності заяви, підписаної сторонами процедури примирення, голова суду виносить рішення, яким затверджується примирювальна угода, та надає зазначеній угоді виконавчу силу.

Якщо ж примирювальна угода укладена та набула виконавчої сили згідно з рішенням голови суду, то таке рішення не потребує оприлюднення та не може бути оскаржене. Винесення зазначеного рішення завершує процедуру примирення. В цілому процедура примирення та доручення особі, яка здійснює примирення, завершується у силу закону, коли закінчується перебіг передбаченого для її проведення строку.

Протягом строку виконання затвердженої угоди вона зупиняє будь-які судові позови та будь-які індивідуальні вимоги, що мають на меті отримання за ними платежів від боржника, а також вона зупиняє перебіг строків, що встановлені щодо кредиторів учасників угоди та належать до боргових вимог, які вказані у цій угоді.

Правова регламентація процедури примирення має багато позитивних та привабливих рис, що можуть спонукати законодавців інших країн запозичити зазначену правову модель врегулювання, у якій органічно поєднуються три групи інтересів: інтереси кредиторів, боржника, публічні інтереси. До таких рис також можна віднести: чітку процедуру та виважені підстави затвердження примирювальної угоди; оперативний та гнучкий зв'язок учасників цієї процедури; оптимальні строки її проведення та те, що у зазначеній моделі відсутній один з головних недоліків процедур врегулювання боргів¹, а саме, вона передбачає наявність мораторію на стягнення боргів та забезпечення продов-

¹ Відсутність мораторію традиційно відносилась до суттєвих недоліків позасудових мирових угод як різновиду процедур врегулювання боргів [4, с. 426].

ження стійкої економічної діяльності боржника тощо.

З огляду на вищевикладене було б бажано запровадити у національному законодавстві правове регулювання аналогічного різновиду процедури врегулювання боргів, яка буде відрізнятися від процедури санації, що проводиться до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність) та буде містити усі ключові позитивні елементи, які притаманні процедурі примирення та, звісно, ті, які вимагаються реаліями національної економіки, що збільшить спектр можливостей врегулювання проблем, які виникають у зв'язку та з приводу неплатоспроможності боржника.

До правових засобів попередження банкрутства (неспроможності) належать також універсальна чи часткова цесія, яка являє собою угоду між боржником та кредиторами про передачу усіх або частини прав боржника на його майно третім особам або кредиторам для розподілу майна боржника між кредиторами. Можливість її застосування передбачена законодавством Італії [5, с.151], Англії (універсальна цесія) [6, с. 848–849], Франції [3, с. 1006].

У правовій доктрині цесія як один із засобів запобігання банкрутству (неспроможності) належить до так званих «квазівідновлювальних» заходів, застосування яких не має на меті ні збереження майна боржника як цілісного майнового комплексу, ні збереження самого боржника як учасника економічного обігу, а має своєю метою лише запобігання відкриттю провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження та задоволення вимог кредиторів [7, с. 30].

Законодавством Канади передбачена передача майна боржника у довірчу власність як засіб запобігання банкрутству (неспроможності), під якою розуміється угода між боржником і кредиторами про передачу усіх прав боржника на його майно третім особам для подальшого розподілу майна боржника між кредиторами [8, с. 44].

Процедури досудової ліквідації теж нале-

жать до правових засобів запобігання банкрутству (неспроможності). Вони передбачені законодавством Австралії, Білорусі, Бельгії, Голландії, Іспанії, Казахстану, США, Сінгапуру та інших країн.

Добровільна позасудова ліквідація має на меті припинення діяльності неплатоспроможного боржника, ліквідацію справи та майна боржника для повного або часткового задоволення вимог кредиторів за рахунок продажу майна боржника та запобігання порушенню провадження у справі про банкрутство (неспроможність), конкурсного провадження.

При досудовій ліквідації права на майно боржника можуть передаватися третій особі, яка спеціально призначається, або ліквідатору, обраному (призначеному) власником майна боржника (відповідним уповноваженим органом)¹, яка ліквідує майнові активи боржника шляхом їх продажу та подальшого розподілу доходів від цього продажу між кредиторами боржника.

Ні чинна редакція Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» 1992 р. [9], ні його попередні редакції не передбачали такої процедури запобігання банкрутству (неспроможності), що може проводитися до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), як добровільна ліквідація. Проте відсутність регламентації зазначеної процедури в національному законодавстві про банкрутство (неспроможність) звужує, на нашу думку, спектр можливостей виходу боржника із скрутного фінансового становища.

Тому не зайвим буде звернутися до оновлених приписів Закону Республіки Казахстан «Про банкрутство» 1997 р. [10], в якому, на нашу думку, позасудова процедура ліквідації регламентована найбільш вдало. В зазначеному Законі дана процедура визначається як процедура врегулювання боргів неплатоспроможного боржника у позасудовому порядку шляхом досягнення угоди боржника з кредиторами щодо його добровільної ліквідації під контролем кредиторів та дер-

¹ У визначених випадках така передача відбувається за участі кредиторів.

жавного органу, який визначається Урядом Республіки Казахстан, що здійснює у межах наданих йому повноважень контроль за проведенням, у тому числі, позасудової процедури ліквідації (далі – уповноважений орган) (4), 26) ст.1 [10]).

Позасудова процедура ліквідації може ініціюватися або боржником, або кредитором шляхом подання заяви до уповноваженого органу про застосування цієї процедури. Підставою для подання заяви є неспроможність боржника, що ним визнається. Неспроможність розуміється як нездатність боржника у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями, включаючи вимоги щодо сплати заробітної плати (17) ст. 1, ч. 2 ст. 4 Закону Республіки Казахстан «Про банкрутство» [10]).

Для прийняття рішення про проведення позасудової процедури ліквідації та у подальшому забезпечення контролю над її проведенням уповноваженим органом формується та затверджується склад комітету кредиторів у кількості не більше семи осіб з числа кандидатур, що надані боржником, при цьому до складу комітету кредиторів обов'язково повинні бути включені (за наявності таких кредиторів) представник кредиторів з оплати праці, соціальних відрахувань до Державного фонду соціального страхування, кредитори, що мають вимоги за обов'язковими платежами, забезпечені кредитори та ті кредитори, які мають найбільші суми вимог до боржника (статті 10¹, 11, 97 Закону Республіки Казахстан «Про банкрутство» [10]).

На першому засіданні комітету кредиторів, що скликається уповноваженим органом, комітет кредиторів має дати згоду на проведення позасудової процедури ліквідації або має звернутися до суду з заявою про визнання боржника банкрутом (5) ст. 10¹ ч. 2 ст. 97 Закону Республіки Казахстан «Про банкрутство» [10]).

У випадку прийняття рішення про проведення позасудової процедури ліквідації уповноваженим органом, при погодженні його з комітетом кредиторів та боржником, для безпосереднього здійснення зазначеної

процедури уповноважений орган призначає конкурсного керуючого, що наділений тими ж повноваженнями, що і особа, призначена для проведення конкурсної провадження. Крім призначення конкурсної керуючого, при введенні даної процедури настають й інші правові наслідки, до яких належать наступні: боржнику забороняється відчуження та тимчасова передача його майна; строк виконання всіх боргових зобов'язань вважається таким, що настав; припиняється нарахування неустойки та винагороди (інтересу) за всіма видами заборгованості боржника; припиняються спори майнового характеру за участю боржника, якщо прийняті за ними рішення не набрали чинності; майнові вимоги можуть бути пред'явлені до боржника тільки у рамках позасудової процедури ліквідації тощо (13) ст. 1, ст. 68, частини 3, 3¹ ст. 96 Закону Республіки Казахстан «Про банкрутство» [10]).

Позасудова процедура ліквідації здійснюється конкурсним керуючим за правилами Глави 6 Закону Республіки Казахстан, що присвячена ліквідації неспроможного боржника (конкурсному провадженню) під контролем комітету кредиторів та уповноваженого органу.

Закінчується позасудова процедура ліквідації затвердженням комітетом кредиторів звіту конкурсної керуючого, який має бути погоджений уповноваженим органом. Ліквідація боржника вважається завершеною, а боржник – таким, що припинив існування, після внесення про це запису до державного реєстру юридичних осіб.

У нашій країні, як зазначалося, відсутня правова регламентація ліквідації, що проводиться до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), підставою звернення до якої є фінансові труднощі боржника, яких він вже зазнає або очікує у найближчому майбутньому. Разом із тим, у національному законодавстві України можна знайти значну кількість не тільки загальних нормативних приписів та тих, що відрізняються від них певною специфікою, присвячених регламентації ліквідаційної процедури поза межами провадження у справі про

банкрутство (неспроможність), а й відповідних положень, передбачених законодавством про банкрутство (неспроможність), які визначають різновиди ліквідаційної процедури, що застосовуються після визнання боржника банкрутом (неспроможним). Звісно, цього недостатньо для врегулювання численних проблем, що виникають при неплатоспроможності боржника. Тому, на нашу думку, слід розширити коло можливостей врегулювання зазначених проблем.

До відповідних кроків у цьому напрямі можна віднести запровадження регламентації такої процедури запобігання банкрутству (неспроможності), як ліквідація, що проводиться до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність).

При розробці моделі даної процедури слід, на нашу думку, звернути увагу на основні її елементи, до яких віднести наступні: коло осіб, на яких поширюється досудова процедура ліквідації (вона має поширюватися на ті самі види боржників, які підпадають під дію законодавства про банкрутство (неспроможність); коло осіб-ініціаторів такої процедури (як правило, такими особами виступають боржник та кредитор); підстави її введення (загроза неплатоспроможності, що підтверджена відповідними документами); згода на проведення такої процедури з боку обраного комітету кредиторів та відповідного органу держави, зокрема державного органу з питань банкрутства або суду, при наданні їм таких повноважень; звернення боржника із заявою до державного органу з питань банкрутства або суду; обов'язкове призначення особи, уповноваженої проводити таку процедуру; порядок її висування та вимоги до неї; механізм реалізації досудової ліквідації з обов'язковим та постійним контролем за її проведенням з боку комітету кредиторів та відповідного уповноваженого державою органу; порядок її завершення тощо.

З цього приводу слушною є думка, висловлена С. В. Жуковим, стосовно того, що чітке врегулювання усіх елементів процеду-

ри ліквідації боржника, майна якого може не вистачити на розрахунки з кредиторами, є досить важливим тому, що саме доведення її до завершення може дати засновникам (учасникам), керівнику боржника впевненість, що стосовно них не виникне будь-яких небажаних наслідків, зокрема солідарної відповідальності за боргами боржника тощо [11, с. 79].

Вищевикладене дає змогу стверджувати, що збагачення національного досвіду правового регулювання процедур та заходів запобігання банкрутству (неспроможності), що застосовуються до боржника до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), зокрема має відбуватися шляхом вивчення зарубіжного досвіду правового регулювання зазначених процедур та заходів, що у кінцевому результаті, при виваженому розв'язанні питання, якою мірою та чи інша проблема, що знайшла своє вирішення у зарубіжному законодавстві, може бути не лише врегульована законодавством нашої країни, а й бути доцільною та ефективною на шляху подолання кризових явищ у вітчизняній економіці та її інтеграції у світовий ринок.

У національному законодавстві України до цього часу наявна вельми нечітка модель єдиної загальної процедури запобігання банкрутству (неспроможності), що застосовується до боржника до порушення провадження у справі про банкрутство (неспроможність), відсутня законодавчо визначена система зазначених процедур і заходів та існує значна кількість проблем, зазначених вище, що не знайшли вирішення у межах вітчизняного законодавства про банкрутство (неспроможність).

У зв'язку з цим не можна не приєднатися до думки В. В. Вітряньського стосовно того, що найближчим часом слід очікувати появи не лише нових законодавчих положень, а й нормативних актів, регламентуючих відносини, пов'язані з попередженням банкрутства (неспроможності) боржників, які зазнають фінансових труднощів [12, с. 103].

Список використаних джерел

1. Ануфриева Л. П. Международное частное право : учеб. для студ. высш. учеб. завед. : в 3 т. / Л. П. Ануфриева. – М. : БЕК, 2001. – Т. 3: Трансграничные банкротства. Международный коммерческий арбитраж. Международный гражданский процесс. – 2001. – 768 с.
2. Васильев Е. А. Правовое регулирование конкурсного производства в капиталистических странах : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Е. А. Васильев. – М. : МГИМО, 1989. – 89 с.
3. Коммерческий кодекс Франции / пер. с фр. В. Н. Захватаева. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 1272 с.
4. Васильев Е. А. Несостоятельность / Е. А. Васильев // Гражданское и торговое право зарубежных государств : учеб. для студ. высш. учеб. завед. : в 2 т. / отв. ред. Е. А. Васильев, А. С. Комаров. – 4-е изд. – М. : Междунар. отношения, 2006. – Т. 2. – С. 398–441.
5. Теория и практика антикризисного управления : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Г. З. Базаров, С. Г. Беляев, Л. П. Белых [и др.] ; под ред. С. Г. Беляева и В. И. Кошкина. – М. : Закон и право ; ЮНИТИ, 1996. – 469 с.
6. Good R. Commercial Law / R. Good. – [Second edition]. – London : Penguin books Ltd., 1995. – 1264 p.
7. Карелина С. А. Механизм правового регулирования отношений несостоятельности / С. А. Карелина. – М. : Волтерс Клувер, 2008. – 568 с.
8. Бабак В. Про банкрутство підприємств, або гріхи наші тяжкі... / В. Бабак // Баланс. – 1997. – № 44. – С. 42–46.
9. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. № 2343-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31. – Ст. 440.
10. О банкротстве : Закон Республики Казахстан от 21.01.1997 г. № 67-1 // Ведомости Парламента Республики Казахстан. – 1997. – № 1–2 – Ст. 13–14.
11. Жуков С. В. Особливості регулювання самобанкрутства в Україні / С. В. Жуков // Санація та банкрутство. – 2005. – № 1. – С. 79–84.
12. Постатейный комментарий к Федеральному закону «О несостоятельности (банкротстве)» / В. В. Витрянский, Н. Г. Лившиц, Г. К. Таль [и др.] ; под общ. ред. В. В. Витрянского. – 4-е изд. – М. : Статут, 1999. – 418 с.

Радзивилук В. В. Зарубежный опыт правового регулирования досудебных процедур предупреждения банкротства (несостоятельности) и совершенствование национального законодательства.

В статье осуществлено исследование опыта правового регулирования досудебных процедур и процедур предупреждения банкротства (несостоятельности), которые осуществляются до возбуждения производства по делу о банкротстве (несостоятельности). В статье изложены практические рекомендации по совершенствованию национального законодательства о банкротстве (несостоятельности).

Ключевые слова: предупреждение банкротства (несостоятельности), досудебные процедуры по предупреждению банкротства (несостоятельности), должник, кредитор, неплатежеспособность.

Radzyviluk V. V. Foreign experience of legal regulation pre-trial procedures aimed to prevent bankruptcy (insolvency) and improve national legislation on bankruptcy (insolvency).

Experience of foreign legal regulation pre-trial procedures and procedures aimed to prevent bankruptcy (insolvency) undertaken prior to initiation of proceedings in the case of bankruptcy (insolvency), has been researched in this article. The author sets out practical recommendations aiming to improve national legislation on bankruptcy (insolvency).

Key words: bankruptcy (insolvency) prevention, pre-trial procedures of bankruptcy (insolvency) prevention, debtor, creditor, insolvency.